

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

*Наврошвілі Г.Р., кандидат економічних наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Показано, що інформатизація дає змогу зменшувати витратність національного господарства, забезпечувати високу ефективність соціального управління, підвищувати економічну мобільність (у тому числі інвестицій, робочої сили, ресурсів та ін.). Проаналізовано нормативно-правове та нормативно-технічне забезпечення процесу інформатизації в Україні. Подано оцінку положенням Національної програми інформатизації. Вказано, що задля успішної реалізації політики інформатизації необхідно вирішити проблему створення привабливого інноваційного клімату. Описано проблеми формування привабливого інноваційного клімату в Україні та суперечності організації інноваційного процесу. Подано перелік основних заходів, спрямованих на вирішення завдань поліпшення інноваційного клімату. Обґрунтовано, що загальна модель регулювання має базуватися на розширенні спектру застосування економічних методів стимулювання інноваційної активності у сфері інформатизації, в першу чергу у пріоритетних сферах та галузях реального сектора економіки. Обґрунтовано пропозицію про доцільність розробки та ухвалення Державної цільової економічної програми інформатизації державного управління та національного господарства на період до 2030 року, в якій слід передбачити конкретні, чіткі та реалістичні механізми активізації економічної діяльності у сфері інформатизації, в тому числі через запровадження механізмів державно-приватного партнерства. Мають бути передбачені дієві заходи стимулювання та захисту інвестицій у ІТ-сфері, а також посилені механізми охорони прав інтелектуальної власності з урахуванням визнаних у світі принципів та стандартів. Проаналізовано досвід країн ЄС щодо застосування інструментів стимулювання комерціалізації технологій (у тому числі інформаційних технологій). Подано пропозиції щодо розробки законопроекту, в якому мають бути визначені загальні поняття комерціалізації інформаційних технологій та інновацій у сфері інформатизації. Подано перелік елементів процесу комерціалізації інформаційних інновацій та інформаційних технологій. Внесено пропозиції щодо набору економічних інструментів стимулювання замовників (покупців) інформаційних продуктів та технологій вітчизняного походження.

Ключові слова: інформатизація, інноваційний розвиток, державне управління, національне господарство, інформаційні технології, інновації.

It is shown that informatization makes it possible to reduce the cost of the national economy, to provide high efficiency of social management, to increase economic mobility (including investments, labor, resources, etc.). The normative-legal and regulatory-technical support of the informatization process in Ukraine is analyzed. The provisions of the National Informatics Program have been evaluated. It is stated that in order to successfully implement the informatization policy, it is necessary to solve the problem of creating an attractive innovative climate. The problems of formation of attractive innovation climate in Ukraine and contradictions of organization of innovation process are described. The list of the main measures aimed at solving the problems of improving the innovation climate is presented. It is substantiated that the general model of regulation should be based on broadening the range of economic methods of stimulating innovative activity in the sphere of informatization, first of all in priority spheres and branches of the real sector of economy. The proposal on the feasibility of developing and adopting the State Targeted

Economic Program for Informatization of Public Administration and the National Economy for the Period up to 2030 is justified. . Effective measures to stimulate and protect investment in the IT sector must be envisaged, as well as enhanced mechanisms for protecting intellectual property rights, taking into account the world-recognized principles and standards. The experience of EU countries on the use of tools to promote technology commercialization (including information technology) is analyzed. Proposals for the development of a draft law defining the general concepts of commercialization of information technologies and innovations in the field of informatization have been submitted. The list of elements of the process of commercialization of information innovations and information technologies is presented. Proposals for a set of economic instruments for stimulating customers (buyers) of information products and technologies of national origin are made.

Keywords: informatization, innovative development, public administration, national economy, information technologies, innovations.

Вступ (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями). Інформатизацію ми розглядаємо як сукупність політичних, правових, організаційно-економічних, науково-технічних, виробничих та соціальних процесів, спрямованих на формування та реалізацію політики впровадження інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій в соціальну практику на основі створення, апробації, комерціалізації, поширення та використання цих технологій. Процес інформатизації державного управління та національного господарства, згідно нашої позиції, слід розглядати як елемент інноваційного розвитку економіки, що є передумовою формування інформаційного суспільства. Інформатизація дає змогу зменшувати витратність національного господарства, забезпечувати високу ефективність соціального управління, підвищувати економічну мобільність (у тому числі інвестицій, робочої сили, ресурсів та ін.). В таких умовах реалізація політики інформатизації стає чинником підтримки безпеки та суверенітету держави.

Однак в Україні інформатизація національного господарства здійснюється доволі мляво. Зокрема, повільно здійснюються заходи з інформатизації технологічних процесів у сфері надання державних послуг (вид економічної діяльності «державне управління»). Цим пояснюється актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інформатизації національного господарства та формування економічних основ розвитку інформаційного суспільства все частіше стають предметом наукових розвідок провідних науковців. Плідно працюють над цією проблематикою Загорна Т., Ткачова А., Любка О., Мурована Т., Магомедова А., Сіскос Е., Акімова Л. та інші науковці. Однак, в сучасних умовах, які характеризуються обмеженням доступу до експортних ринків, падінням промислового виробництва (у тому числі високотехнологічного), звуженням джерел фінансування технологічних інновацій (у тому числі у сфері інформатизації) тощо, виникає потреба у проведенні додаткових досліджень з питань стимулювання інформатизації національного господарства, яка виступає одним із чинників інноваційного розвитку економіки.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є оприлюднення результатів дослідження з питань інформатизації державного управління та національного господарства в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки.

Викладення основного матеріалу. Інформатизація національного господарства є одним із пріоритетів державної політики в багатьох країнах світу. Інформаційні технології, впроваджені в практику господарювання, підвищують економічну активність, доступ до ринкових продуктів, збільшують доходи суб'єктів підприємницької діяльності, підвищують стійкість національної економічної системи.

Нормативно-правове та нормативно-технічне забезпечення процесу інформатизації в Україні почалося після ухвалення 1998 року Законів України «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації» та «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998—2000 роки». Окрім цього, було ухвалено низку інших нормативних актів Кабінету Міністрів України та Указів Президента України.

Закон України «Про інформацію» визначає основні принципи державної політики в галузі інформатизації [3]: інформаційна свобода; невтручання в особисте життя; відкритість і доступність інформації; інформаційна безпека; право власності на інформаційні ресурси та підтримка різних форм власності; відповідальність власників інформаційних ресурсів за якість інформації та порушення під час роботи з інформацією; роль держави у формуванні й реалізації політики інформатизації та інформаційної безпеки; гармонізація українського інформаційного законодавства із законодавством інших країн.

Національна програма інформатизації (як практичний інструмент) представляє собою комплекс взаємопов'язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації [2].

Національна програма інформатизації передбачає виконання низки галузевих і регіональних програм та проектів. Зокрема, планується створювати й розвивати інформаційно-аналітичні, обчислювальні та автоматизовані системи, центри й мережі у правовій сфері. Правова інформатизація — це інформатизація правотворчої та правореалізаційної діяльності, а також правове забезпечення процесів інформатизації. Іншими словами, правова інформатизація на практичному рівні представляє собою процес створення оптимальних умов щонайповнішого задоволення інформаційно-правових потреб органів суду, прокуратури, юстиції, Міністерства внутрішніх справ та інших правоохоронних органів завдяки ефективній організації та використанню інформаційних ресурсів. На наступних етапах передбачається створення

належних умов для забезпечення правовою інформацією органів влади, організацій, суб'єктів господарської діяльності та громадян. На наш погляд, правова інформатизація є важливим аспектом інноваційного розвитку економіки, оскільки правова інформатизація виступає елементом упорядкування господарських відносин та поліпшення інвестиційного клімату [5].

Задля успішної реалізації політики інформатизації необхідно вирішити проблему створення привабливого інноваційного клімату. Виходимо з того, що інформатизація, як і будь-який інший інноваційний процес, передбачає створення та функціонування механізмів формування (аккумуляції), розподілу та використання певних інвестиційних ресурсів. Як правило, вказані ресурси, що представлені у фінансовій формі, спрямовуються на реалізацію широкого спектра інноваційних проектів (створення програмних продуктів, монтаж обладнання, налагодження мереж, продукування та поширення програмних засобів тощо).

Загальна модель регулювання має базуватися на розширенні спектру застосування економічних методів стимулювання інноваційної активності у сфері інформатизації, в першу чергу у пріоритетних сферах та галузях реального сектора економіки. Тому необхідно розробити, узгодити та ухвалити Державну цільову економічну програму інформатизації національного господарства на період до 2030 року, в якій передбачити конкретні, чіткі та реалістичні механізми активізації економічної діяльності у сфері інформатизації, в тому числі через запровадження механізмів державно-приватного партнерства. Мають бути передбачені дієві заходи стимулювання та захисту інвестицій у ІТ-сфері, а також посилені механізми охорони прав інтелектуальної власності з урахуванням визнаних у світі принципів та стандартів.

Підтримка високої інвестиційної активності у сфері інформатизації може здійснюватись через держконтракт [1], який відрізняється від інших форм прямого державного регулювання тим, що він може застосовуватись для суб'єктів корпоративного сектору недержавної форми власності, тоді коли їх продукція необхідна для державного споживання. Доцільно вжити заходів із стимулювання «внутрішнього попиту» на інформаційні продукти та технології. Стратегічним напрямом державної політики у сфері інформатизації має стати створення умов для інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері впровадження інформаційних технологій. Особливо важливого значення набуває проблема підтримки комерціалізації інновацій та технологій у ІТ-секторі, а також у інформаційних технологій у всіх видах економічної діяльності. Слід забезпечити відповідність загальних тенденцій інноваційно-технологічної діяльності та потенціалу промислового сектору (в тому числі йдеться про раціональність структури виробництва) [4; 5; 6].

Слід розширити застосування інструментів стимулювання припливу інвестицій у сферу інформатизації. Найбільш ефективними є податкові інструменти, що доведено світовим досвідом [5, с.87]. В країнах ЄС застосовуються різні інструменти стимулювання комерціалізації технологій (у

тому числі інформаційних технологій), які можна класифікувати таким чином [1; 5]: податкові преференції; фінансування різних програм (як правило, на конкурсній основі); субсидування послуг з комерціалізації технологій; державне замовлення (стимулювання контрактних наукових досліджень). Натомість у законодавстві України не передбачено правових норм, спрямованих на стимулювання діяльності з комерціалізації отриманих науково-технічних розробок, інновацій, технологічних рішень. Доцільно розробити законопроект, в якому мають бути визначені загальні поняття комерціалізації інформаційних технологій та інновацій у сфері інформатизації.

Окремими складовими процесу комерціалізації інформаційних інновацій та інформаційних технологій можуть бути: сертифікація (стандартизація) наукової розробки у сфері інформатизації з метою подальшого продажу (передачі); маркетингове супроводження наукової розробки, інновації, технології у сфері інформатизації; продаж наукової розробки, інновації, технології у сфері інформатизації; передача наукової розробки, інновації, технології у сфері інформатизації на підставі господарських договорів.

Доцільно передбачити системні заходи економічного стимулювання замовників (покупців) інформаційних продуктів та технологій вітчизняного походження. Таке стимулювання може включати: пільгове оподаткування прибутку; застосування норм прискореної амортизації інформаційних інновацій та інформаційних технологій (у формі основного обладнання); пільгове кредитування витрат на закупівлю інформаційних інновацій та інформаційних технологій вітчизняного походження; замовлення виготовлення інформаційних інновацій та інформаційних технологій державними та недержавними підприємствами на основі механізмів державно-приватного партнерства; розширення державного замовлення на інформаційних інновацій та інформаційних технологій, в першу чергу у сфері державного управління.

Вважаємо, для забезпечення належних показників комерціалізації інновацій і технологій у сфері інформатизації необхідно забезпечити підтримку розвитку ефективного ринку інтелектуальних продуктів, на якому обертатимуться особливі інтелектуальні товари і послуги, створені на базі науково-технічних розробок.

Висновки. Процес інформатизації національного господарства слід розглядати як елемент інноваційного розвитку економіки, що є передумовою формування інформаційного суспільства. Іншими словами, з точки зору економічної науки, інформатизація виступає як результат економічної діяльності сфери національного господарства, яка здатна задовольнити попит на інформаційні продукти та технології.

Успішність реалізації політики інформатизації залежить від створення привабливого інноваційного клімату. Необхідно розробити, узгодити та ухвалити Державну цільову економічну програму інформатизації національного господарства на період до 2030 року, в якій передбачити конкретні, чіткі та реалістичні механізми активізації економічної діяльності у сфері інформатизації, в тому числі через запровадження механізмів державно-приватного партнерства.

Стратегічним напрямом державної політики у сфері інформатизації має стати створення умов для інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері впровадження інформаційних технологій. Підтримка високої інвестиційної активності у сфері інформатизації може здійснюватись через держконтракт. «Прискорення запуску» процесу інформатизації національного господарства, що створює основу для стійкого зростання вітчизняного виробництва, може й повинен розпочатися з видів економічної діяльності (секторів), орієнтованих на кінцевий споживчий попит. Доцільно вжити заходів із стимулювання «внутрішнього попиту» на інформаційні продукти та технології. Доцільно розробити відповідний законопроект, в якому мають бути визначені загальні поняття комерціалізації інформаційних технологій та інновацій у сфері інформатизації. Доцільно передбачити заходи економічного стимулювання замовників (покупців) інформаційних продуктів та технологій вітчизняного походження.

У подальшому мають бути розроблені науково-методологічні підходи до прогнозування рівня інформатизації національного господарства за різними сценаріями розвитку.

Список використаних джерел:

1. Загорная Т.О. Аналитический подход к оценке уровня развития информационного сектора экономики. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2011. №1(4). С. 119-129.
2. Закон України «Про Національну програму інформатизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.
3. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Захарін С.В. Посилення ролі корпоративних структур у розвитку інноваційної економіки. Фінанси України. 2006. № 5. С.117-126.
5. Захарін С.В. Вплив оподаткування на заощадження та інвестиції. Фінанси України. 2005. № 10. С. 83-90.
6. Ткачова А.В. Специфіка і тенденції розвитку інформаційного сектора економіки України. Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2378>.